

Korošec.

Gospodarski in političen list za koroške Slovence.

Izhaja vsak petek
v Kranju.

Velja za celo leto 4 K in se plačujejo naročnina in inserati naprej. Vsi rokopisi, pisma in druge pošiljave naj se pošiljajo na uredništvo in upravnništvo «Korošca» v Celovcu. Rokopisi se ne vračajo. Za oglase se plačuje za enostopno petit-vrsto za enkrat 12 v, za dvakrat 18 v, za trikrat 24 v, za večkrat po dogovoru.

Posamezne številke
stanejo 10 vln.

Štev. 33.

Celovcu, v petek, dne 21. avgusta 1908.

Leto I.

Dani se na Koroškem.

I.

V zadnjem času so se dogodile pri nas na Koroškem stvari, ki bodo gotovo odločilno vplivale na naše nadaljno napredovanje in ki bodo izvestni gospodi dale mnogo misliti.

Solski štrajk v Selah!... Naravnost neverjetna se nam se je zdela ta vest. Ali je to mogoče na Koroškem, v tej deželi ljudske zaslepljenosti? Ali smo mogli še verjeti v toliko odločnost in žilavost slovenskega ljudstva, onega ljudstva, ki se je nad njim že toliko- in tolikokrat izrekla obsodba narodne smrti? In vendar je res. Žalostna je ta vest in radostna obenem. Žalostna, ker nam brezobzirno razkriva in v kričeči luči kaže gujilobo in trhllost takozvanih utrakvističnih naših šol in njih naravnost kvarljivi vpliv na ljudstvo, — radostna pa, ker nam nastop Selanov spričuje, kako da ta šolska uredba pri vsej njeni pokvarjenosti vendar ni zamogla zatreti v slovenskem ljudstvu zadnje trohice treznosti in razsodnosti. Vkljub zastrupljanju, ki se je desetletja vršilo nad našim ljudstvom od strani ponemčevalnih šol, ki liki mora ležijo na duši koroškega slovenstva ter mu kakor pijavke sesajo kri zdrave narodne zavesti, vkljub vsemu temu se ga hvala Bogu ni moglo še popolnoma zastrupiti. — Še je v našem ljudstvu ostalo nekaj zdravega jedra, ki bo končno prišlo in ki mora priti do veljave. To je, nad čemur se opravičeno radujemo v trenutku, ko moramo kot iskreni prijatelji prave izobrazbe le bitko obžalovati, da so se stvari pritirale tako daleč po krivdi tistih, ki so poklicani, da bi dajali

ljudstvu prave dušne in srčne hrane, a so v svoji nemškonalni zagrizenosti vlivali v nežna srca slovenske mladine le strup sovraštva do vsega, kar bi moralo biti vsakemu poštenjaku drago in milo, sovraštva do naroda in materinega jezika...

Šolski štrajk v Selah je, čeprav ga moramo kot takega obžalovati, vendarle naraven odpor zdrave ljudske duše, v kolikor je še niso povsem okužile nezdrave naše razmere. Moti se, kdor misli, da je ta štrajk samo hipna posledica premestitve priljubljenega slovenskega učitelja. Ne, to frivolno in predrzno igranje z ljudsko voljo od strani samovoljne šolske oblasti, je samo neposreden povod, da je končno počila struna potrpežljivosti sicer vendar tako mirnemu in skromnemu seljaku. Brezdvomno je mnogo zakrivila brezprimerna podivjanost šolskega vodje Luleka, tega prototipa slovenskega jamčarja. Nekoč je bil še sam zaveden Slovenec, a zdaj se je ta čudni mož spozabil tako daleč, da je oskrnil plemenito prepričanje svoje, se prodal nazadnjaškemu nemčurstvu za dvomljivo ceno Palla-tove milosti. Propal je pač, in naravnost satansko je sedaj njegovo delo. Hujskal je nemške otroke na slovenske in s tem v najnežnejša srca zasejal mesto blagodejne medsebojne ljubezni in strpljivosti seme grdega sovraštva. Taka je pedagogika zdivjanega nemčurja, nad katerim ima svoje dopadajenje naš visoki dež. šolski svet. Jediní korupni šolski zistem te oblasti je kriv, da so med učiteljstvom sploh mogoči taki slučaji.

No pa niti podivjano nastopanje učitelja Luleka ni smatrati glavnim vzrokom šolskemu štrajku v Selah. Pravi vzrok je globlji in je iskati v na-

šem nemodernem, nazadnjaškem, protiljudskem in protinarodnem šolskem ustroju samem.

Ljudska šola, ki bi ji moral biti glavni namen vzgoja mladine, šola, ki bi morala po vseh pravih moderne, napredne pedagogike v prvi vrsti vzgajati in buditi v nežnih srcih čut poštenosti in plemenitosti, ta šola v resnici ni bila nič drugega kot fabrika breznačajnega in besnega nemčurstva! Kaj je bilo mogočnim in nadutim šolskim oblastem do tega, da bi si vzgojile pošten in dober slovenski naraščaj, prva skrb jim je vendar vsikdar bila, da delajo v smislu nemškonalne politike. Ljudska šola, ki naj bi bila svetišče vzgoje in izobrazbe, nedotaknjeno od političnih strastij, ta šola je postala ponižna in poslušna dekla nestrpnih nemškonalnih mogočnejšev, ki naj jim fabricira mesto značajnega in samozavestnega ljudstva čim zvestejših in pokornejših podrepanikov. Ta šola je ljudstvo pokvarjala, demoralizovala in pravo je pogodil tisti, ki jo je imenoval klavnico slovenskega naroda na Koroškem.

Kaj je bilo na primer merodajni gospodi mavi najvišjega in prvega zakona zdrave pedagogike, da bodi vsakateri pouk osnovan na podlagi materinega jezika! Kaj so se ti ljudje sploh brigali za najpriprostejše zahteve zdravega razuma! Saj jim je bila prva in najsvetejša naloga nemškonalna propaganda, ki ji seveda ni treba ne pedagogike, še manj pa odkritosrčnosti in poštenosti. In tako so šli in lagali neukemu ljudstvu za

PODLISTEK.

Križem po Koroški.

Spisal Ferdo Plemlč.

Pišem te črtice vam, dragi moji Korošci, in vam, da jih boste brali, saj ste bili vedno čudovito potrpežljivi z menoj, z «gospodom, ki o vas v cajtenze piše» in nikoli mi niste kaj zamerili.

Pišem jih pa tudi vam, ki vam je Koroška morda še neznana, z gorko željo, da bi prišli med naše gore, da bi vzljubili to ped slovenske zemlje, tako lepe, kolikor zapuščene v narodnem obziru.

In vi, ki ste hodili pred mano in za mano ista pota, morda zbudim v vaših srcih kateri lep spomin!

I. Rabeljsko jezero.

Štiri dni je deževalo, peti dan — bil je ravno petek — pa sem naročil lepo vreme, t. j. jasno nebo, prijazne solnčne žarke, suhe ceste, in kar človek še rabi, kadar popotuje in cestuje. V nebesih moram imeti dobrega priprošnjika, to sem skušil tudi sedaj, vesoljnega potopa je bilo konec, in treba mi je bilo le osedlati svoja čvrsta vranca, vjeti lep dan za rep in nastopiti navsezgodaj pot. Seveda sem moral najprej ubežati svoji materi, katera kar ni mogla razumeti, kako da se njen edini sin tako malo spoštljivo drži starih na-

vad ter jo krene v petek v svet. A zaklical sem ji še oddaleč:

«Petek ali svetek, mati nič se ne bojte! Saj je itak vse moje življenje bilo le en postni dan!»

Na trbiški postaji so me vrgli iz vlaka, ker namreč nisem plačal več kakor samo do tja. V Trbižu samem pa se nisem dalje mudil. Po trgu je namreč vse polno tablic, in na vsaki je nekaj posebnega prepovedano; jaz pa, ljubitelj duševne in telesne svobode, naravno nisem mogel obstati dolgo v takem kraju. Ubral sem pot po goriški cesti. Poiskal sem tudi vso svojo nemščino skupaj, ker sem od sedaj naprej naletel vedno le na ljudi, ki so govorili le ta jezik in se ta jako slabo. Rad nisem storil tega, a sila je sila. Pri tej priliki pa sem se spomnil, kako je naš Korel naučil nekega nemčurja, da je razumel tudi slovensko. V krčmi sta se bila sprla oba možaka, pa sta se dajala. Nemčur je govoril le svojo nemško mešanico, Korl mu je pa odgovarjal izključno le slovensko. To pa prvega tako ujezi, da zabrusi svojemu nasprotniku v obraz: «Lump!»

Korl ga resno pogleda in reče ostro:

«Kaj si rekel? Ti, ponovi se enkrat!»

Možek pogleda v Korlijeve bodoče oči, premeri njegovo dolgo rast, poškili na njegovo krčevito stisnjeno pest in blekne malodušno:

«Saj nisem nič rekel!»

«Jaz bi ti tudi ne svetoval!» odvrne Korl in konec je bil prepira.

Vidita, take in slične reči so mi blodile po glavi, ko sem v svežem jutranjem zraku korakal poleg šumeče Zilice skozi divjo sotesko, krog sebe temne gozdove, pred seboj tam v daljavi strmo čelo orjaškega Višperga, na katerem so se lesketale srebrne niti zaostalega snega.

Vso pot sem bil sam, le voznike sem srečaval, ki so vozili železno rudo, premog, grušč in les. Za kratko časa se mi pridruži suhljat možiček, ki mi je tožil med drugimi tudi, da ga véasi muči skrnina. Rad bi bil nasvetoval mu domač pripomoček, a kaj, ko ga rabiti ne bi mogel, ker je bil Nemec. Proti skrnini imamo mi koroški Slovenci imenitno «dovžbranje», ki še nikoli ni nič škodilo, pomagalo pa — tudi ne, kakor pravijo neverni jeziki. To «dovžbranje» se glasi:

«Jez začnam v imen Jezusovam toto grdo švinto, skrnino in bolačino preganjat'. Ti grda švinta, skrnina in bolačina, al' s' ti v totam muzk*), pojd' ti v toto kust, al' s' ti v toti kust', pojd' ti v tot m'su, al' s' ti v totam mes', pojd' ti v toto kri, al' s' ti v toti krv', pojd' ti v toto kožo. Ti grda švinta, skrnina in bolačina, ti nemaš obyast' v totam muzk', v tej kust', v tam mes', v tej krv' prabivat', ti grda švinta, skrnina in bolačina, al' s' ti v toti kož', pojd' ti vn pr' toti kož', pomaj bug oča, bug sin in bug sv. duh»

*) muzk' = mozku || kjer je ' pomeni to koroški polglasnik.

vzgojeslovno resnico, da je prava vzgoja mogoča in uspešna le tedaj, ako se v otroku goji in neguje ljubezen do materinščine, kaj jim je bilo za samoobsebi umevno in povsod drugod upoštevano pedagogično načelo, da je tudi uspešen pouk tujega jezika omogočen le na podlagi materinščine! Kaj jim je sploh do izobrazbe in blagostanja naroda, tega od njih toli zaničevanega plebejskega ljudstva, ko smatrajo vendar za najsvetejšo svojo nalogo in dolžnost, da ta narod čim prej iztrebijo raz zemeljsko površje!... In tako so pod hinavsko krinko nemškega pouka jemali ljudstvu spoštovanje do slovenskega jezika, trgali ljubezen iz otroških src do lastnega naroda ter jih otrovali s strupom zaničevanja do vsega, kar je slovenskega.

Človek se nehote vpraša, zakaj so te šole sploh «utrakvistične» imenovali. Če se kaj lahko imenuje laž, potem je «utrakvistična» šola največja laž vseh laži!

Slovenščina se je, kolikor je je prvotno še ostalo, skoraj popolnoma izrinila iz šolske sobe, ali pa se jo k večjemu trpi se kot nekako «potrebno zlo», v kolikor se jo pač še neobhodno potrebuje in uporablja pri najprimitivnejšem besednem pouku po vzorcu; maiza — Tisch, riba — Fisch. V ostalem pa je pouk v teh utrakvističnih solah pravcata dresura, podobna dresuri mladega psa, kisega hoče privaditi gotovim človeškim zvokom.

Kaj čuda potem, če so temu primerni tudi uspehi teh utrakvističnih sol! Le talentiraneši so se mogli tuintam še čemu priučiti, manj talentiranim pa je cela osemletna šolska doba malodane brezkoristna potrata časa, ako primerjamo uspehe drugod vspele, ki bi se izpričo priznane nadarjanosti našega naroda dale tem lažje doseči tudi pri nas, če bi bila šola res taka, kakršna bi morala biti: Moderna, to je napredna in demokratična in zato tudi narodna!

Koliko in koliko otrok je celih osem let zastonj posedalo po šolskih klopih. Ko so namreč končno izstopili iz šole, niso znali sestaviti niti navadnega pisma ne v slovenskem, še manj seveda v nemškem jeziku. Ljudstvo, dasiravno zaslepljeno, vendar ni toli slepo, da ne bi čutilo velikanskega razločka med tem, kar se je pričakovalo od šole, in med tem, kar mu je ta šola faktično dobrega oziroma slabega prinašala. Med narodom se vsled tega bolj in bolj širi nezadovoljstvo in samo prirojeni krotkosti in hlapčevski potrpežljivosti Slovencev je pripisati, da ta nezadovoljnost že davno ni prišla do primernega izraza. Samo temu hlapčevstvu na eni in pa predrznosti posameznih nem-

čurskih kričočev na drugi strani se imajo naši narodni nasprotniki zahvaliti, da so dosedaj uspevali in lahko razširjali lažnjive vesti ter vladi nemoteno metali pesek v oči, kot da bi slovensko ljudstvo sto šolsko uredbo bogve kako zadovoljno bilo. Zanašajoč se na to slovensko pohlevnost je rasla predrznost in samovoljnost naših šolskih oblastij, ki konečno niso poznale več nobene mere. Samovoljno so se igrale z narodom, želje tega naroda so se ošabno prezirale, še tako pametni predlogi krajnih šolskih svetov se kratkomalo niso upoštevali — tak je bil že odnekaj demokratizem naših šolskih oblastnikov, ki so v svoji prešernosti mislili, da so jim dovoljena že največja kulturna nasilstva. Zavladale so pravcate pruske razmere. — No in zdaj nam spričuje slučaj v Selah, da ima tudi potrpežljivost Slovencev svoje naravne meje.

Ljudstvo je sito tlačanstva. Štrajk v Selah pa je samo posamezna iskra narodne volje, ki bo in mora vzplamteti v mogočnem plamenu! Na šolskih oblastih je sedaj, se bo li upravičenim željam naroda ustreglo, ali pa se razneti iskra v prasketajoč požar splošnega odpora! To naj spoznajo še pravočasno naši šolski oblastniki, katerim bodi štrajk v Selah glasen «memento»!

Mi pa pravimo: dani se!... V hribih se dela dan, v gorah žari! —

Ali so res narodovci okoli „Korošca“ — grobokopi slovenskega naroda na Koroškem?

Postojmo, razmišljajmo in si izprašujmo našo obdolženo vest! Ni še dolgo od te dobe, ko so nesnosne politične razmere povzročile rojstvo „Korošca“. Ker si je bil napisal na belo-modro-rdečo zastavo geslo: „Vse naše delo za narod“, pa je padel pri vladajoči slovenski klerikalni stranki v nemilost. Kakor vihar se je zaganjal „Mir“ ves besneč v mlado, na prosto vsajeno drevesce, hoteč je z vso silo polomiti, kar se mu še do dandanes hvala Bogu ni posrečilo. Vedno se je predbacivalo in se še vedno, da je list brezveren, nemčurski; še celo za „Štajerčevega“ brata so ga krstili, samo da bi ga pri narodno-mislečem ljudstvu spravili v nemilost. Zdaj nas je imenoval „Mir“ grobokope našega naroda! Brez dokazov pa trdilo nima nobenega dna. Teh nazorov smo tudi narodovci okrog „Korošca“. Ker ga še dozdej dokazov ni bilo, sledi iz tega, da so vsi, ki to trdijo, nesramni lažniki in obreko-

valci, ki hočejo samo odvrniti lahkovorne ljudi od lista.

Vprašajmo, kdo je grobokop koroških Slovencev? Grobokopi naroda so ljudje ali stranka, ki kopljejo narodu grob. Ali ne dela to klerikalna stranka, ki 1.) hodi z nemškimi kršč. socialci roko v roki, ki za postopanje te stranke radi nemškega Schulvereina nima nobenega ogorčenja, nego samo milo začudenje in po svojem glasilu „Mir“ napada zaslužne in povsod priznane rodoljube;

ki 2.) popušča podružnice Ciril in Metodove družbe in ustanovlja mesto njih kršč. socialna izobraževalna društva, v katerih se vedno bolj pozablja na narodno vprašanje;

ki 3.) zanemarija razprodajanje vžigalic in kolekov Ciril in Metodove družbe ter povsod upeljuje in priporoča mesto njih vžigalice kršč.-soc. zveze in s tem odteguje prepotrebno gmotno podporo naši dični družbi sv. Cirila in Metoda;

ki 4.) popušča prirejanje veselic v prid omenjeni družbi ter pospešuje enake v prid kršč.-soc. zvezi;

ki se 5.) ne navdušuje v svojih izobraževalnih društvih (červno jih slovenske imenujejo) ljudstvo za narodnost, da bi zahtevali tudi v svojem materinem jeziku pouk, kar že nemčurski učitelji zahtevajo;

ki 6.) s svojimi izobraževalnimi društvi ljudstva ne prebude iz narodnega spanja, kar pričajo občinske volitve in narodno zaspani kraji, ki imajo v svoji sredi izobraževalna društva;

ki ima 7.) za voditelje može, ki imajo narodnost za frazo in trdijo, da morajo svoja, to so krščansko-socialna načela izvajati do skrajnosti in če tudi trpi narodnost;

ki 8.) vidi nevarnost vednole za vero (červno je na skalo zidana in je peklena vrata ne bodo premagale) in četudi je boj pri nas na Koroškem samo za narodne in ne za verske pravice.

Naj torej pometajo pred svojim pragom in naj nas pustijo pri miru.

Pašne in druge pravice v novejšem času.

Dalje.

V Rožu pod Golico.

Zadnjič smo citirali odlok c. kr. deželne vlade kot deželne komisije za odkup in ureditev zemljskih bremen z dne 29. decembra 1870, s katerim se je zabičalo upravičencem, da se morajo strogo

Nu in ker smo že pri tem, vam pa povem še eno tako in sicer «dovžbranje prut' šen», kdo ve, če se mi ne bo kdo zato še zahvalil — s palico v roki.

«Genji, genji ti huda, hudobna kri, tabe preganja prava živa krištsava kri. Krišts je biv prej k' ti. Pomaj bug oča, sin in sv. duh.» Poslednje «dovžbranje» pa nič ne pomaga, kakor mi je zatrjevala stara ženica, ki mi je vse to zaupala, če pozabiš končno trikrat izpljuniti.

Ko premagam slednjo strmino in jo kaj moško korakam mimo gostilne, v katero te vabi sicer napis v najrazličnejših jezikih, tudi v slovenskem, odpre se soteska in z njo razgled. Oko ti hiti preko široke, s prodom zasute Ziličine struge, mimo temnih gozdov, strmih skal in gorskih drč tja do gore čudovite oblike, do Fünfspitza*). Pod njo zagledaš gručo belih hiš, trg Rabelj.

Glas zvonov mi zadoni na uho. Taki glasovi zbuje, posebno zvečer, navadno otožne spomine. Tudi meni so jih sedaj zbudili, a ne žalostnih; bilo je pač veselo in jasno jutro, in moj spomin je bil vesel in jasan. Spomnil sem se na pismo svoje sestre in sicer na ta odstavek;

»... Kosamo se tudi tod okoli, katera fara bo imela največji zvon. Pa smo si naročili pravega velikana, a ko pride — ne gre v zvonik po nobeni ceni. No sezidali smo mu pa posebno utico, poje sicer nič, a največji v okrožju je vendarle.»

*) Slovenskega imena nisem mogel doznati, dasi sem povpraševal, zemljevid ga tudi ne zaznamuje.

Taki so pač nekateri ljudje, veliki zvon bi radi nosili, dasi potem sami ne vedo kam z njim.

Tako vam prikorakam dobre volje v trg ter si privoščim kratek počitek, a potem podvizam korake in dospem v četrt uri k jezeru.

Rabeljsko jezero, krasno kakor dekličino oko, temno kakor zenica v njem, mirno in veličastno leži pred menoj. Divje gorovje in temni gozdovi ga ljubosumno obdajajo, kakor da bi hoteli braniti nepoklicanemu očesu pogled nanj, na svoj gorski biser. Ta gorski sklop — svetišče, in to jezero — oltar in žrtev hkrati. Da žrtev, posvečena poginu.

Na desni in levi mole mogočni skladi gorskega grušča v tvojo gladino, priče veličastnega prizora ob hudi uri, ko se sinje nebo potemni, ko zabobni grom v stoterem odmevu od divjih sten, ko se zrcalijo v tvoji črni gladini uničujoče strele, strahovite v svoji lepoti, ko se žumeče in bobneče usujejo jezni hudourniki v tvoje dno. Tedaj se obhaja daritev, čarobna in grozna, daritev večni naravi, in žrtev si ti, ti mirno jezero pod mojimi nogami.

V par skokih sem bil mimo koč ob jezeru. Vesla v vajene roke in vun v sredino. Tu sem postal.

Ta mir naokrog! Tako tiho je bilo, da se ti je zdelo, kakor da čuješ utrip gorskega srca. Oj da! rabeljsko jezero, sanjal bi človek nad teboj lepe sanje! Sredi jezera, kako že pravi narodna?

«B' hu buli na sred jezare utaplät se kokr z anim žavbernim pubave razšajdvať*) se.»

Da, da ločitev, tudi meni je bila težka od tega divjeromantičnega kraja. A slednjič je moralo biti; sicer pa me je tolažila misel, da si bom danes pogled na jezero še parkrat privoščil, seveda z višine.

Mahnil sem jo tedaj po rimski poti (rimskih poti je na Koroškem dosti) do zimske predelske ceste, ki ti ponuja marsikatero zanimivost, potem pa sem se vrnil po neki krajšnici v Rabelj.

«S'm hodu po gmajn', je pokav an hrast, nis'm žinjov na srah, kuj na dečvo v's čas.»

Namreč na «dečvo», ki mi je obljubila v neki gostilni v trgu, da mi pripravi točno opoldne kosilo. To vam moram izrecno povedati, da me ne boste imeli za zaljubljenega petelina. Saj pravi druga naša narodna:

«Ana sruota je ta, k' se v ljubiez'n poda.»

No, «dečva» je izpolnila besedo, kosilo je bilo točno, tečno in «dober kup». Po obedu pa sem si po lepih besedah:

«Dravka, zjavka, napij se vode, da se sirkava mešta na vname v tabe!» privoščil tudi kaj pijače in sicer «uva» (ola), dasi so me svarili vso pot rdeči lepaki, naj dragega

*) razšajdvať — jemati slovo

ravnati pri izvrševanju svojih pašnih pravic, določeni z odlokom državnega ministrstva iz leta 1862, po gozdarsko-polijskih predpisih. Doba za pašo se je določila za čas od 1. junija do konca septembra vsakega leta.

Na podlagi že večkrat omenjenih določil so upravičeni pasli svojo živino neovirano po celem njim odkazanim svetu, obsegajočim 1058 johov 270 sežnjev. To se je godilo nekako do tistega časa, ko se je začela graditi nova železnica skozi Karavanke, nekako do leta 1902.

Tedaj pa so nastopili za Rožane novi časi in razmere v Rožu so se bistveno izpremenile.

Že pred graditvijo nove železnice so opazili kmetje, da se obseg pašnega sveta okoli Golice, posebno pa na Kladji, kjer je glavna paša, vedno manjša. Zatrjuje se, da je ravno ta paša izgubila največ na obsegu. Gozdovi se po naravnem potu širijo s tem, da ob robu gozda stoječe drevje troši svoje seme polagoma v pašni svet. Na ta način se gozd sam zasaja in raztega v pašni svet, kar se seveda opazi šele tekom let, tako pridobiva gozd toliko na svojem obsegu, kolikor nasprotno izgubiva prosti (pašni) grunt na svojem.

Ker pa gozdna postava določa, da se mora povsod, kjer se je kaj posekalo, vse zopet pogozditi, tudi ona dela v roko razširjevanju gozdov. Pravično pa bi bilo le, ako bi se natančno določile meje, do katerih je segal pred toliko in toliko leti gozd, in bi smelo pogozditi le do tam, kjer je bil poprej gozd, ne pa tudi tam, kjer je bila poprej paša in kamor se je gozd vsled naravnega zasejanja razširil. Tega pa gozdna postava ne določa.

Zato pa bo dobra protipeza nova postava iz l. 1907 v varstvo naših planin, po kateri se ne sme nikdar in nikoli odtegniti pašnega sveta svojemu namenu; po tej postavi se bodo ustanovile posebne «planinske bukve», ki bodo neke «gruntne» bukve za naše paše. V teh bukvah se bode obseg paš natančno določil in razvidel, in ako bodo dotični organi, katerim bo izročeno nadzorstvo teh pašnih pravic, v zvezi z interesiranimi kmeti znali izvrševati novo postavo in varovati paše, bo tudi tako naravno razširjevanje gozdov na škodo paš odslej izključeno.

Ako smemo verjeti starim ljudem, ki so poznali pašo na Kladji pod Golico, je v 15 letih na tak način izginilo ondi toliko paše, da se mora vsakdo čuditi. Pravijo, da se je še pred 15 leti moglo pasti na planini Kladje najmanj 150 do 160 govedi, stare in mlade, dočim je bilo v letu 1906

piva ne pijem, temveč naj je prepustim pivovarjem — milijonarjem, da se jim skisa. Ali človek božji, kaj pa naj piješ na Koroškem? Edini križ, ki ga nosi Koroška je pijača. Žganja sploh ne pijem, vina tod ne dobiš takega, da bi mu ne imel kaj oporekati, mleko roma večinoma v mlekarno in sirarne, z vodo si pa lahko zrediš najlepši koroški krof, ki je posebno v nemškem delu Koroške priljubljen kinč. Tako sem pil pivo in jo odrinil potem preko poletne ceste na Predel.

Ta pot se je izplačala, in žal bi mi bilo, ako bi bil poslušal prvotni glas svoje vesti, ki mi je dejal, naj ostanem v dolini. Mimo Kostnikove višine in rjavo se penečega slapa sem jo mahal čvrsto dalje, samo vsaj toliko sem postal, da se divim rabeljskemu jezeru, ki je zopet zabliskalo pod menoj.

Na Predelu sem hitel od prvega kurnika skozi vas preko goriskih tal do drugega kurnika ter prišel do Hermanovga in njegovih tovarišev spomenika. Tam se obrnem in jo krenem zopet v vas in v krčmo, od katere sem imel krasen razgled na nebotične goriske orjake. In medtem ko mi je oko bežalo od Jalovca do Mangarta, jelo se je solnce nagibati proti zatonu, opomin k vrnitvi.

Dolga je bila pot, a slednjič vendar prijadram po 25 km hoje do trbiške postaje.

«Želite voz?» me nagovori tamkaj debelušen voznik v — italijanskem jeziku.

«Ne — vlak!» mu odvrnem.

Nu in pripihal je slednjič moj vlak ter odpeljal me domov s trudnimi kostmi, a lepimi spomini.

Dalje prih.

na Kladji paše komaj za 54 mladih govedi (večinoma telet).

Tu so storili kmetje veliko napako; oni so mirno gledali, kako jim je zmanjkovalo paše, namesto da bi takoj, ko so zapazili, kako se krajšajo njihove pašne pravice, zajamčeno jim po zvezni naredbi iz l. 1862, z vso odločnostjo nastopili in branili svoje pravice, sklicujoč se na ravnokar omenjeno naredbo. Res so nekateri godrnjali in zabavljali, toda ne na pravem mestu, večina pa se je zadovoljila s tem, da so se sami med sabo sporazumeli na ta način, da je vsakdo gnal manj živine na planino, nekateri pa sploh ne, ker so si mislili: ako vsi, ki imajo pravico, ženejo vso živino gori, je v enem tednu vse popašeno.

Ko se je začela gradnja nove železnice, so tudi te posamezne, prikrite in neprikrite pritožbe utihnile. In to ni bilo prav.

Rožani so šli namreč za drugim zaslužkom ter so omejili živinorejo na skrajno potrebo. Marsikdo je prodal govejo živino ter si kupil rajši zanjo konje, s katerimi je sel vozit k železnici, kjer ni bil menda slab zaslužek. Naravno je tedaj, da se v letih, ko se je gradila železnica, sploh ni čutila potreba po paši in da se pomanjkanje paše ni opazilo.

Zato pa so kmetje to tembolj čutili in zapazili zdaj, ko je bila železnica dogotovljena in ko se je večina zopet vrnila k živinoreji, katero bo treba povzdigniti v Rožu zopet na prejšnjo višino. Zdaj so kmetje šele zapazili, kolike vrednosti je planinska paša in kako hudo jim te paše primanjkuje.

No, obenem se je pa zgodila gori pod Golico, kjer imajo naši ljubi Rožani zajamčeno svojo pašo, tudi druga izprememba.

Med tem časom so postali obmejni gozdovi okoli teh paš zreli za posekanje (hiebreif). In leta 1902, ko je večina Rožanov iskala svoj zaslužek pri železnici, je zapela v teh gozdovih neusmiljena sekira. Okrajno glavarstvo beljaško je dovolilo leta 1902 rožeški graščini, da sme posekati gozdove na parcelah 934 in 943 k. o. Breznica (Friesnitz).

Ves ta posekan svet se je moral v smislu §§ 2, 3 in 4 gozdne postave zopet pogozditi, kar se je tudi zgodilo. Vsak pravičen človek bi mislil, da se bode zdaj nekaj manj pogozdilo, ker je vendar moralo priti tudi pristojni oblasti do ušes, in bi morala to sama vedeti, da se godi upravičencem krivica, ker so se gozdovi naravnim potom razširili na škodo paš.

Za gozdarske organe pa so bile pri tem merodajne samo gole, mrtve črke postave. Pogozdilo se je vse, kar se je dalo, poleg tega pa se je v smislu § 14 gozdne postave občini šentjakovski v Rožu z dopisom v maju 1905 predlagalo, da naj pašni upravičenci okoli mladih mecesnovih in smrekovih drevesc zabijejo količe, ker sicer sploh ne smejo pasti na poseki (Goličavi). V smislu § 10. gozdne postave se namreč na nanovo pogozdenih delih ne sme pasti take živine in tako, da bi trpelo škodo usajeno mlado drevje.

Zahtevalo se je sedaj od kmetov, kateri so že itak bili tekom let oskudovani in prikrajšani pri svojih pravicah, da morajo na tisoče drevesc zavarovati po predpisih gozdnih organov s količi ali pa sploh prenehati na tem obsežnem delu s pašno živino. Za vsako drevesce je treba najmanj treh količev, in zdaj si lahko zračunamo, koliko tisočev takih količev bi bilo treba in koliko dela bi to dalo. Res je graščinsko oskrbnništvo ponudilo kmetom, da jim da les za to na razpolago, toda kmetje niso mogli in utegnili prevzeti tega ogromnega dela. Razun tega pa bi bila zvezana paša po takem svetu, kjer so zabiti taki količi eden poleg drugega, z veliko nevarnostjo za govejo živino samo.

Svet je ilovnat in že samnasebi mokrotan, ako pa je dež, postane tako spolzek, da more vsak hip živinče izpodrkniti (zdrsniti), si zagozditi nogo med količi in si jo pokvariti, zlomiti ali zviniti. Tako bi bilo gori omenjeno delo, zabijanje količev, skrajno nevhvaležno.

Sicer pa je zahtevalo oskrbnništvo, oziroma gozdarska oblast, da morajo kmetje, ako količev ne zabijejo, vso poseko zgraditi s plankami, da

živina ne bo uhajala na posekani, pozneje pogozdeni svet. Ako pa kmetje ne zaplankajo tega sveta, morajo preskrbeti za toliko pastirjev, da bodo mogli nad živino tako paziti, da se ne bo pasla po pogozdenem delu. Kakšno breme se je s tem naložilo kmetu, vedo edino-le oni sami. Ker pa kmetje niso utegnili storiti niti enega, niti drugega, se je morda zgodilo, da je res živina zašla ponekod med mlado drevje ter ga nekoliko pošodovala, kar je seveda neizogibno. No, in gozdarska oblast je takoj nastopila proti kmetom z vso strogostjo. Kaznovala je vse kmete kar zapored na denarno globo in jim naložila obenem povračilo škode z rzsodbo iz marca leta 1907.

Nadaljevanje sledi.

Slovinci, ne zablite družbe SV. CIRILA IN METODAJ

Narodne zadeve.

Slovensko tamburaško društvo „Dobrač“ nam naznanja, da so darovali za društveno stavbo še sledeči: Neimenovani župnik iz beljaškega okraja 200 K, dobrodelno društvo „Drava“ iz Beljaka 50 K, profesor dr. M. Potočnik iz Maribora 10 K, Matija Wutti iz Ločila 5 K, Marija Koman iz Trsta 2-80 K, Beljaško omizje iz Trsta 20 K, slovenski bogoslovci po č. g. Ivanu Ožganu iz Celovca 17 K in se vsem darovalcem zahvaljuje.

Šolske stvari.

Podučiteljem so imenovani: Karl Dobršek za Podgorje, Paul Kruletz za Kötlje, Paula Lesjak za Mohlče in Rudolf Potočnik za Djekše.

Premeščena sta Emil Podlipnik iz Poreč na Ojstrico pri Spodnjem Dravogradu in Anton Schmid iz Sel v St. Paul pri Ferndorfu. (Slovenskega učitelja so spravili toraj v čisto nemški kraj na gornjem Koroškem, k nam pa silijo učitelje, ki nič ali slabo znajo slovenski! Selani, ne udajte se!)

Dopisi.

Celovec. (Obsodba „Mira“.) Znano je, kako je „Mir“ izpremenil od lanske jeseni svojo pisavo, tako da je nastala živa potreba po novem slovenskem listu. „Mir“ je napadal razne slovenske narodnjake in jih odganjal od narodnega dela; napadel je tudi g. dr. Jos. Oblaka, koncipijenta pri odv. g. dr. Müllerju. „Mir“-ov odgovorni urednik se je moral zagovarjati radi tega pred sodiščem ter je bil obsojen na 100 K globe ali 10 dni zapore. „Mirovega“ urednika je zagovarjal dr. Brejčev koncipijent dr. Žirovnik.

Brnca. (Društveni dom.) Zdi se, da se bo iskrena želja brnških Slovencev vendar uresničila. Šeststo kron nam še manjka, da začnemo z zidanjem „društvenega doma“. Zato prosimo pri tej priliki ponovno slovenske rodoljube, naj nam priskočijo z denarnimi prispevki na pomoč. Brnca zavzema v narodnem oziru tako važno mesto, da bi bil „društveni dom“ ne samo velikega pomena za nas, ampak lahko rečemo za vse Slovence beljaške okolice. Dočim imamo sedaj svoje izobraževalno društvo s pevskim in tamburaškim zborom ter knjižnico, bi potem lahko ustanovili tudi večjo čitalnico. Omogočene bi nam bile na ta način tudi stalne prireditve gledaliških iger, česar do sedaj, žal, nismo zmogli radi pomanjkanja pravnih prostorov. Z društvenim domom bi se tedaj ustanovilo pravo izobraževalno središče beljaške okolice, kar bi bilo za razvoj Slovenstva gotovo neprecenljive važnosti. Slovenci imamo sicer mnogo narodnih davkov, vkljub temu pa

upamo, da naša prošnja z ozirom na važnost Brnce ne bo ostala brez primerne odziva. Zatorej, rodoljubi, pomagajte uresničiti nam naš dobri namen! Radovoljni prispevki se bodo objavljali kakor dosedaj v obeh koroških listih. Sprejema jih: Ivan Miklavič, trgovec na Brnci pri Beljaku.

Sele. Na naši šoli so kaj čudne razmere. Učitelje menjavajo kar čez noč, menda zavoljo tega, da bi se naši otroci ne naučili preveč v šoli. Če o kakem učitelju izvejo, da z veseljem otroke poučuje, tedaj ga takoj prestavijo. Tako se je zgodilo tudi z g. učiteljem Šmidom. Ta gospod je dosegel s svojim petmesečnim poučevanjem na tukajšnji šoli najlepše vspehe; rayno to pa je bil njegov greh, in prestavili so ga sredi šolskega leta na Nemško, našo slovensko šolo pa pustili brez učitelja. Potem so pa zopet odredili, da mora nadučitelj Lulek poučevati en dan slovenski razred in en dan utrakvistični. Luleka pač dobro pozna, ker vedo, da je on sam učitelju Šmidu rekel, naj v slovenskem razredu nič ne poučuje in naj kar sam zase študira. Toda v Celovcu so obratili, mi Selani smo pa obrnili: ko je prvič prišel renegat Lulek v šolsko sobo slovenskega razreda poučevati, našel je klopi prazne. Samo en fant je prišel v šolo, vsi drugi so ostali doma; in tako štrajkajo še danes naši šolarji in bodo štrajkali tako dolgo, dokler nam ne pošljejo učitelja, ki bo zmožen in z veseljem pripravljen, poučevati našo mladino v narodnem duhu.

Podljubelj. Povsod drugod delajo na vse moč načine na to, da privabijo prav mnogo tujcev, od katerih imajo potem gostilničarji in seveda tudi drugi obrtniki dobiček. Pri nas pa je malo drugače. Iz Podljubelja pelje na levi strani od državne ceste steza skoz jako romantično «Čepo». Menda ni na celem Koroškem tako divje-romantičnega pota, kakor je ta, ki pelje skoz Čepo do Sopotnice. Človek bi torej mislil, da bodo ljudje, ki hočejo biti napredni in pospeševati tujski promet, odprli ta pot tujcem, da se tako odkrijejo tujcem vse lepote našega kraja, obenem pa privabi vedno več tujcev. Pa kaj se! Forštnar Rainer, velik deutsch-fortschrittlich mož, je prepovedal hoditi po tej stezi; tako se je že marsikateremu tujcu, ki ni vedel, da se tod ne sme hoditi, zgodilo, da je moral, ako ga je ravno srečal forštnar, nazaj. Samo, kdor plača par kron, sme skoz romantično Čepo hoditi. Tako delajo naši «fortschrittlerji» za tujski promet in za blagor domačinov.

Kotlje. (Dvojezični poštni pečat.) Po dolgotrajnem pogajanju občinskega zastopa je dobila tukajšnja pošta dvojezičen poštni pečat. Sploh čudno, da je bil tako dolgo popolnoma nemški in sicer peščici posili-Nemcev na ljubo. Bog živi zavedno občinstvo! Posnemanja vredno!

Borovlje. Gostilna «Rosentalerhof» katero je sezidala tukajšnja nemška posojilnica, je začela delati domačim gostilničarjem hudo konkurenco. Taki so gospodje pri nemški posojilnici: z denarjem, ki so ga vložili domači gostilničarji in drugi obrtniki, delajo zdaj konkurenco ravno tem svojim vlagateljem. Zavoljo tega pa imajo tudi čisto prav tisti, ki jemljejo svoj denar iz nemške posojilnice in ga naložijo v naši posojilnici pri Wundru.

Ledenice. (Nov gasilni dom.) Naša požarna bramba zida nov gasilni dom. Pri tej priliki postaja pereče vprašanje glede poveljnega jezika. Domači fantje želijo seveda kot zavedni Slovenci uvesti slovensko komando, nasprotno se pa nekateri rogovileži, ki hočejo seveda povsod imeti prvo besedo, trudijo, da bi tudi našo požarno brambo spravili pod kapo nemško-nacionalne politike. Povsod drugod so naši nemčurji «Hanjželjnovega» kalibra slabo gospodarili, sedaj skušajo očitvidno svojo srečo pri požarni brambi. Požarna bramba naj bo dobrodelna ustanova v blagor bližnjemu, prosta od političnih strasti, zato naj se ne da zlorabljati za strankarske namene gotove gospode. Žal, da je pri večini naših požarnih bramb menda edini dobrodelni cilj hripavo «hajlanje». Upamo, da se naši slovenski fantje skažejo v resnici Slovence in uvedejo v požarno brambo slovensko komando, saj je menda naš slovenski jezik ravno toliko vreden kot

nemški. Častna dolžnost vsakega Slovenca pa je, da spoštuje in se poteguje v prvi vrsti za svojo materinščino. Imejte toliko ponosa in samozavesti in ne dajte se ovijati okrog prsta kakemu nestrpnemu nemčurju!

Podljubelj. Pri nas kakor tudi v Borovljah in po drugod so delavci začeli štrajkati proti — pivu, ker se je to že zopet podražilo. Pričakovati je, da se cena piva zniža. Štrajk bo pa tudi marsikaterega prepričal, da more tudi sploh brez piva živeti.

Spodnja Rožna dolina. (Slovenska mladina, naprej!) Na ustanovnem shodu podružnice naše šolske družbe sta bila navzoča tudi dva Sokola z Jesenic. Navdušeno jih je pozdravljalo ljudstvo in ko je Sokol v kratkem, vznešenem govoru pozval navzoče, naj tudi v Borovljah osnujejo Sokolsko društvo, ki naj bo branik in trdna straža Slovenstva v našem prelepem Rožu, so udeležniki kar vsplamтели navdušenja in gromoviti „Nazdar“-klici so dokazovali, da je naše ljudstvo vneto za to krasno misel. — Kaj, ko bi se v resnici začelo misliti na ustanovitev Sokolskega društva. Koliko mladih delavcev in tudi kmetijskih fantov je vendar v Borovljah in okolici, ki bi gotovo z največjim navdušenjem pristopili takemu telovadnemu društvu in tako povečali ogromno slovansko Sokolsko armado. Telovadba (turnanje) krepi telo, mlad človek postane močan, prsi se mu širijo in tista grozna morilka mladih ljudi, sušica, ne more škodovati krepkim, ravno zraslim telesom. Poznate morda tudi oni stari rek, da v krepkem telesu biva tudi krepak duh. Telovadba vzgojuje neupogljive, značajne može, ki se ne ustrašijo nobenih težav in ki s pogumom primejo za svoje delo in ga, zanašajoč se na moči, tudi dovršijo. Telovadba je tedaj zdrava in dobra v vsakem oziru. Pa marsikateri bo morda pripomnil, da je že to dovolj telovadbe zanj, če dela ves teden naporno pri „šraufu“ ali pa na polju; a ta trditve ni prava. Skrbno upognjen mora stati delavec ves teden pri svojem delu. In to naj krepi njegovo telo in dobro vpliva na rast? Ne, tako neumen ni nikdo, da bi hotel to trditve zagovarjati. — Tudi v narodnostnem oziru bi bilo Sokolsko društvo zelo važno, kar pa seveda ni treba na dolgo razlagati, ker to je samoobsebi razumljivo. Zato pa naprej, slovenska mladina v Spodnjem Rožu, naprej, I. slovenski Sokol na Koroškem!

Sele. Súdmarka mora povsod svoj nos imeti, seveda, ker je še vedno dovolj takih ljudi, ki za judežve groše svojo narodnost prodajo. Pri nas so hoteli napraviti «nemško» gostilno in so sezidali «velik alpenhotel». A iz te moke ne bo kruha. Občina je proti in tudi okrajno glavarstvo, posebno pa žandarmerija v Borovljah, ki o Magekovi hiši gotovo že marsikaj zanimivega ve, kar bomo tudi mi, ako bo treba, v javnost spravili.

Borovlje. Naš gospod župan Ogris je stavil pri trgovinski zbornici v Celovcu predlog, naj bi ne bilo treba, da se puške, ki so izdelane v nemški državi in se hočejo prodati na Avstrijskem, dajo še na Avstrijskem v preskuševalnico ali «Probieranstalt». Wernigova tovarna je proti temu predlogu našega župana takoj protestirala, kajti ako bi res smeli pri nas prodajati nemške puške, ne da bi se jih moralo dati preje v preskuševalnico, potem bi mi nikakor ne mogli konkurirati z nemškimi puškami, katere se izdelujejo daleč bolj po ceni kakor naše. To je tudi trgovinska zbornica v Celovcu sama uvidela in zato je dala Wernigovi tovarni na njen protest proti županovemu predlogu ta odgovor, da se nikakor ni treba bati, da bi se Ogrisov predlog uresničil. Ako bi se Ogrisov predlog sploh kedaj uresničil, potem bo, to lahko rečemo že danes, borovska puškarija v par letih uničena, s tem pa tudi napredek in procvit celih Borovelj. Mislimo, da bodo zdaj tudi najbolj zabiti pristaši našega župana uvideli, kam «pes taco molli».

Sv. Peter pri Vašinjah. (Toča.) V torek 14. m. m. popoldan se je pripodila od Velikovca sem strašna nevihta, ki je šla mimo St. Peterske gore in Vašinji proti Grebinji ter na tej poti uničila vse, kar je še ostalo od dolgotrajne suše. Padala je kot jajca debela toča. Celo opeko po

strehah je razbila. Žito, ki je bilo deloma v najbolj rasti, deloma že dozorelo na polju, je popolnoma omlateno in potlačeno. Zelenjava je tako razsekana, da gledajo samo ostanki iz zemlje. Tudi sadno drevje je prizadeto. Kakor v jeseni je ležalo natresenega sadja, drevesa pa stoje skoraj gole. Škoda je zelo velika. Občina in poklicane oblasti bodo menda storile svojo dolžnost, da se prizadetim kmetom saj za silo opomore.

Gospodarska vprašanja.

Tržne cene

v četrtek, dne 20. avgusta 1908 v Celovcu.

		K r o n e
Pšenica	birn	14.40
Rž	„	12.—
Oves	„	5.60 do 6.—
Koruzna	„	—
Ajda	„	10.40
Ječmen	„	—
Pšeno	škafec	4.40
Špeh	klia	—
Meso (svinjsko)	„	—
Krma (sladka) . 100 kil		9.—
Krma (kislá) . 100 „		7.— do 8.—
Slama	100 „	6.—

Kako si pomagamo pri pomanjkanju krme.

Vsled neobičajno hude suše grozi letos vsem slovenskim živinorejcem pomanjkanje krme. Navadno se primejo živinorejci ob takih prilikah — zlasti delajo to letos — najpriprostejšega in po njihovem mnenju najboljšega sredstva: prodati živino! Prodati, četudi po nizki ceni! Kaj čuda, da padajo cene živini na celi črti. Kmetje pa ne pomislijo, da bode drugo leto skoraj gotovo več sena in krme in tedaj bodo zopet živino kupovali: cene bodo neizmerno visoke. Na tak način izgube dvakrat svoj denar: stara resnica je, da iz tega navadno ne nastane ničesar drugega kakor dolgovi. Saj hvala Bogu, denarnih zavodov imamo že precej: denar je na razpolago. Toda kdo ga bo vračal? O drugih slabih posledicah nepremišljene in prenačljive prodaje živine niti ne govorimo. Kmetu bo zmanjkalo gnoja za polje, ako ne bo imel živine. —

Ne rečem nič, s slabo in malovredno živino letos le proč. Dobro in dobičkanosno živinčje pa mora v hlevu ostati, saj tvori podlago kmečkemu življenju in blagostanju. Dovolj je, da zadene kmetovalca letos slaba letina in pomanjkanje krme: ali se naj še izgubi tudi svojo dobro živino?

Da, to je lepo govorjeno, obdrža si svojo živino! Pa kako? Živina ne sme trpeti lakote, drugače je uničena. Imamo torej rešiti vprašanje, kako moremo ohraniti živino, četudi ne morda debelo in zrejeno, pa vsaj v dobrem, zdravem stanju, dokler ne bo zopet pašje in nove krme zadosti. Obeta se državna podpora, odpis davkov in tako naprej; znane pa je, da je vse to le malenkostno in da leži rešitev kakor povsod tudi tukaj le v samopomoči. In nekaj nasvetov k samopomoči hočem v naslednjem podati:

Predvsem bo treba varčevati do skrajnosti. No, k temu ne bo treba posebej opominjati. Toda dostikrat kdo zapravlja nevedoma. Veliko se zapravlja krme na ta način, da se pri nas polaga zelena krma. Skoraj v vsakem hlevu lahko vidiš, kako živali pojedó pri dolgih zeleni krmi le cvetje in listje, stebila pa puste ležati. To se godi zmiraj in tudi sedaj o pomanjkanju krme. Sila je za krmo — in vendar je leži dobršen del v gnoju! Kako dobro bi bilo, ako bi ležala ta zapravljená krma kot seno v kozolcu ali na hlevu.

Krme bi pa ne bilo v gnoju, ako bi se kmet odločil vso zeleno krmo rezati v prilično poldruhi decimeter ali morda še krajšo rezanico, da bi je živina ne mogla tako zlahka po nepotrebnem razmetavati. Sicer pa zapravlja vsakdo, kdor v sušnih letih krmi le z zeleno krmo.

Zelena krma vsebuje sila veliko dušika, veliko več kakor ga morejo živali porabiti zase: tako leze celo bogastvo na dušiku pri gobcu v žival, pri repu pa brez koristi zopet iz živali. Ali bi ne dosegel istega cilja, ako bi med rezanico zelene krme primešal rezano slamo? Živali rade žro to rezanico in prihraniš si četrtno zelene krme, katero lahko spraviš kot krmo ali otavo čez zimo.

Nadaljevanje sledi.

Krvava uš.

Sliši se, da napravlja krvava uš na sadnem drevju po raznih kronovinah ogromno škodo. Tudi po Koroškem se ta «šiba» razširja v strah sadjarjem. Če se vgnezdijo krvave uši na vrtu, je treba velike pridnosti, da se jih zopet iznebimo. Kdor misli, da je brez pomena, če zapazi par uši na svojih drevesih, se moti. Samice imajo perutnice in polete od drevesa do drevesa. Ni torej dovolj, če se uniči krvavo uš le na enem posestvu, treba bi bilo škodljivko zatreti povsod. In zato bi se morala deželna oblast pobrigati s strogimi razglasi in ukazi (ter drugimi sredstvi) preprečiti razširjenje krvave uši. Krvave uši umičujemo z roko, če jih je pa veliko, pa z drevesnim karbolinejem. Namazati je treba s karbolinejem vse luknje in rane v drevesnem deblu, ker se v teh nahajajo uši. Če so tudi veje in vejice napadene, se poslužujemo drevesne škropilnice. Zelo poškodovane veje in drevesa je treba posekati in požgati. Uši je lahko spoznati, ker so bele barve. Če jih stlačimo, se pokaže rdeč sok. Drevo s krvavimi ušmi je polno rau, kakor bi imelo «raka», spoznamo ga pa lahko tudi po tem, ker lezejo po njem mravlje v večjem številu semintja.

O letošnji žetvi na Avstrijskem se poroča z Dunaja: Rž je splošno dobro obrodila, pšenica celo bolje kot lani. Ječmen je obrodil srednje dobro; ovsu bo precej, razun na Sp. Štajerskem in na Kranjskem, kjer je bil zelo slab. Koruza je lepa na Sp. Štajerskem (povsod pač ne), Koroškem, Kranjskem, na Primorskem je zelo slaba. Lan dobro stoji, istotako krompir. Le na Štajerskem bo malo krompirja istotako na Primorskem in v Dalmaciji. Sladkorna pesa obeta lepo letino, zelje je slabo. Vinogradi so povsod obrodili, tudi sadja in oliv bo mnogo.

Kmetijski pouk bodo prihodnje leto upeljali poskusno v pruski vojski. Ta pouk je v Italiji že vpeljan in rodi dobre sadove. Kedaj se homo mi Avstrijci do tega povspeli?

Svetovna politika.

Zunanja.

Na Nemškem je nastal razpor med socijalnimi demokrati. Dosedaj so v Marksovem smislu glasovali vedno proti vsakemu proračunu (piče) in sicer v državnemu zboru, kakor tudi v deželnem. Glavni zastopnik ideje, da morajo biti socijalni demokrati proti sedanjim zastopom v državi in človeški družbi, je bil Marks in je sedanji vodja Bebel. Drugi socijalni demokratje, ki so se sedaj pod vodstvom Bernsteina odločili od njih, pa so mnjenja, naj socijalni demokratje delujejo v vseh zastopih in glasujejo naj tudi za proračun — če je dober. Tako so glasovali v Badenju in v bavarskem deželnem zboru. Zaradi tega je glavni list nemških socijalnih demokratov jako razburjen in stranka se bo najbrž razdružila — ali pa bo ostala needina in se tako oslabilala.

Znotranja.

Iz gospodske zbornice. Avstrijska gosposka zbornica je pričela kljubovati. Gospodje iz visoke aristokracije hočejo pokazati, da tvori tudi gosposka zbornica še činitelj v našem ustavnem življenju. Da je ta zbornica nazadnjaška in nedemokratična, ne kaže zgubljati besedi. Zato so gospodje samo v lastnem interesu zavrnilo znižanje davka na sladkor, protestirajo proti melioracijskemu zakonu, kateri se jim zdi za voljo nekega dostavka staj. nemšk. poslanca Pautza nevaren za «redno» finančno gospodarstvo dežele, o postavi glede urejenja zavarovanja delavcev, proti nezgodam in starosti ter o postavi glede trg. pomočnikov pa se gospodi

ni niti ljubilo sedaj posvetovati in hočejo to storiti v jeseni. Mislimo pa, da če bodo privilegirani gospodje gosposke zbornice trdovratno izvajali svoje šikane, bodo začeli avst. narodi premišljevat, čemu pravzaprav obstoji ta zbornica? Ali zato, da prepreči vsak ljudstvu koristen sklep poslanske zbornice, katera je vsaj kolikor toliko izraz ljudske volje? Ali naj skrbijo posvetni in duhovski bogataši v tej zbornici samo za svoje žepe in za osivele privilegije? (Dom.)

Glede slovenske javne ljudske šole v Trstu sta posredovala pri ministrskem predsedniku Becku poslanca dr. Ploj in Rybář. Dobil sta povoljna pojasnila. Upati je torej, da se tamošnja Ciril-Metodova ljudska šola kmalu podržavi. In na Koroškem?

Na Hrvaškem Raucha vsak pošten človek sovraži, le Madžari ga še nadalje vsiljujejo Hrvatom in Srbom, kjer vidijo, s kako neusmiljenostjo zna vladati. Da bi se vzdržal na banskem stolu, iznašel jo baron Rauch srbsko veleizdajstvo, s katerim upa koalicijo diskreditirati in razbiti. Wekerle in Madžari sploh so tekom zadnjih let jasno spoznali, da bi s Hrvaško ne mogli več tako pomelati, ako bi se ideja edinstva med Srbi in Hrvati v političnem in kulturnem življenju živela. Kdor hoče Hrvaško ukloniti zopet pod madžarski jarem, mora na novo zanetiti staro sovraštvo med Srbi in Hrvati. Koalicija pomeni ne samo v političnem, ampak tudi v kulturnem in gospodarskem oziru napredek, zato se nikakor ne smemo čuditi, da so se dvignili vsi nazadnjaški elementi z Madžari vred proti njej. To se je posebno jasno pokazalo sedaj, ko je Rauch začel s pomočjo vohuna Nastića in podobnih elementov gonjo proti «veleizdajskim Srbom». Plačani vohun Nastić je napisal eno knjižico, kjer trdi, da so se Srbi v Avstriji in tudi drugi Jugoslovani hoteli spuntati, da napravijo s pomočjo Srbije veliko jugoslovansko kraljestvo. Imenoval je v knjižici tudi več odličnih Srbov na Hrvaškem, ki so v hrvaški koaliciji. To je bil za bana Raucha zadosten vzrok, da je začel na Hrvaškem Srbe neusmiljeno zapirati. Konec bo seveda velika blamaža bana Raucha in tudi Madžarov, od katerih že zdaj nekateri trdijo, da je to le komedija. Vendar se dela Rauch kakor bi moral zaroto dokazati. Iz Križevca brzojavljajo, da je tjakaj dospel državni pravdnik zagrebški Akurti, ter se je takoj odpeljal v kemični laboratorij gospodarskega vsučilišča, kjer je ukazal, naj se takoj zvari več bomb. V pošteni hrvaški in srbski javnosti se splošno sodi, da se z gotove strani nameravajo bombe podtakniti v zaporu se nahajajočim srbskim «veleizdajcem». Ni torej izključeno, da pride v kratkem med svet vest, da so bile tam in tam najdene bombe, ki so jih srbski «zarotniki» fabricirali v svrhu, da z njih pomočjo odcepijo jugoslovanske dežele od Avstrije. Čeravno ima torej vse delo Rauchovo očitno namen zatreti najprej Srbe in upogniti Hrvate, so se mu pridružili klerikalci vseh strank in stranc v deželi in izven dežele. Tem rimskim zagrizencem je prišla ta Rauch-Wekerlova blaznost kakor nalašč in klerikalni listi v Zagrebu, po deželi in tudi v Ljubljani polnijo svoje predale s članki, v katerih ščujujejo proti Srbom in pravoslavni veri ter kakor plačani policijski blapci sumničljivo vse in vsakogar, ki je Srb ali ki stoji s Srbi v dobrih odnosjih. Da je tudi ljubljanski «Slovenec» v tej protislovanski družbi, se nobeden ne čudi, ki te gospode prav pozna.

Za kratek čas.

V družbi je bil pogovor, kaka smrt je najlozja. «Jaz mislim,» reče mlado budalo, «da je najbolje, ako človek zmazne; zakaj človek sedi, zaspi in ko se prebudi, vidi, da je mrtev.»

Olažševalni razlog. Stotnik slugi, ki briše z žepnim robcem gospodovo kupico: «Gnus! Kako moreš z žepnim robcem brisati kupico?» Sluga: «Prosim ponižno, gospod stotnik, saj jo brišem s svojim robcem.»

Očetov vzdih. Janezek: «Oče, zakaj pa morajo biti priče pri porokah?» Oče: «Zato, ker bi pozneje tega nihče ne verjel.»

Dobro ju je zavrnil. Žena po domačem prepiru: «Povej mi vendar, kdo pa je izmed naju

imel denar. Ti ali jaz? Le reci, kaj si imel Ti, predno si me vzeli!» Mož: «Sveti mir!»

Praznovorec. Sodnik: «Predvčerajšnja smo Vas izpustili iz zavora. Danes ste pa že zopet tu!» Tat: «Precej sem si mislil, da ne bo dolgo trpelo. Ko so me izpustili, sem najprej srečal staro babo!»

V šoli.

Učitelj: «Kako pa to, da te včeraj ni bilo v šolo?»

Učenec: «Dobil sem majhnega bratca.»

Učitelj: «Naj bo za to pot; toda pazi, da se to prevečkrat ne zgodi!»

Premajhna porcija. Gostilničar se čudi gostu, ki piha telečjo pečenko, in vpraša: «Zakaj pa piha, saj ni tako vroče?» Gost: «Ne, le poskušam, ali je ni mogoče odpihati!»

Raznoterosti.

Južna železnica odpravi s 1. oktobrom re-tour-vozne listke, nadalje znižan tarif za kombinirane vozne listke; znižanje cen za abonirane vozne listke se znatno omeji.

Kdo dobi jubilejni križec? Jubilejni križec dobe: 1. vsi aktivni častniki, vojaški uradniki, duhovniki, sploh gazisti. 2. Tisti neaktivni častniki in gazisti sploh, ki so bili aktivni od 2. decembra 1848 do 2. decembra 1908. 3. Izmed aktivnega moštva tisti, ki 2. decembra 1908 služijo vsaj drugo leto. 4. Vsi civilni državni uradniki.

Smrt v boju z bikom. Janez Zupančič, posestnik, doma blizu Višnje gore, je na sejmu prodal bika. Na potu proti kolodvoru se ustavi pred gostilno g. Omahna, da bi spil pol litra vina. Nespametneži so začeli bika s palicami dražiti in ko stopi nato gospodar iz krčme, se zakadi vanj, dasi je bil vedno nenavadno krotek, da so ga otroci gonili na vodo. Zdelal ga je strahovito. Iz ust mu je bruhala kri, na hrbtu mu je strl vse kosti, na to ga pa nataknil na roge in ga vrgel daleč nazaj od sebe. Prepeljali so ga v bolnišnico v Rudolfovem, kjer je izdihnil v nekaj dneh v strašnih bolečinah. Bik je postajal vedno bolj divji. V vagonu se je odtrgal in napadel svoje tovariše, ko se je pa pripeljal na Koroško, jo je popihal iz vagona med ljudi, a njegovi podivjanosti so naredile svinčene kroglice s šestimi streljaji konec. Zupančič je zapustil ženo in 11 otrok.

Protli raku, znani hudi bolezn, je baje našel nek angleški zdravnik dr. Robert Bell zanesljivo sredstvo in je z njim dosegel že lepe vspehe. Zdravljenje obstoji največ v tem, da se dajejo bolnikom nekuhana jedila kakor solata, jajca, mleko in različna zelenjava ter se rabi zdravilo, ki obstoji iz mravlinčne kisline.

Zaradi previsokih davkov. Na Dunaju stanujoč zobozdravnik in hišni posestnik je nabil poleg table na svoji hiši napis, ki je razveseljeval mimoidoče Dunajčane. Vsebina napisa je bila sledeča: «Zobozdravniški atelje je do 1. januarja zaradi previsokih davkov zaprt.» Davčna administracija se je pritožila zaradi napisa pri policiji, ki je napis odstranila. Takih napisov bi bilo tudi pri nas večkrat treba!

Obesili so v Hamburgu nekega Ranta, ki je izvršil roparski umor na vdovi Jurk. Do zadnjega trenutka je zatrjeval svojo nedolžnost in vpil ter se strašno branil stopiti na morišče. Z veliko silo so ga vendar prignali do cilja.

Močerad (salamander) v ustih. Na Češkem sta delala zakonca na polju in sta pustila otroka blizu sebe na tleh. Čez nekaj časa je začel otrok jokati. Mož je rekel ženi, naj pogleda, kaj je otroku. Žena je odgovorila, da ima le še nekaj malega opraviti. Ko je stopila potem k otroku, je zapazila, da mu je zlezal močerad v usta ter otroka zadušil. Žena je zavpila in mož je prihitel. Ko je videl, kaj se je zgodilo, se je tako razsrdil, da je ženo ubil z motiko, ki jo je držal v rokah.

Sodnijska razprava proti Eulenburgu se je morala prekiniti, ker je knez nevarno zbolel. Sodijo, da bo prej umrl kakor bo mogoče nadaljevati razpravo.

O kopanju otrok. Vse ni za vsakega, — to velja zlasti odgoji otrok. Kakor je v gotovih slučajih koristna mrzla kopel, tako je v drugih škodljiva. Zato naj bi se skrbna mati posvetovala z zdravnikom. Zelo je razširjeno mnenje, da so kopeli — tudi mrzle — najboljša krepčilo za slabotne otroke; to je zmotna. Malokrvne otroke naj se čim najmanj koplje, in potem vselej v gorki vodi. Izvrstne pa so zračne kopeli, ki utrde najslabotnejše telo — seveda, ako se pravilno postopa. V tem oziru se je najbolje obrniti do izkušenega zdravnika za navodila.

700 delavcev je odpuščenih zaradi stavke v tovarni za usnje v Brnu na Moravskem.

Radl nečistosti znanl knez Eulenburg in nemški cesar. Kakor znano, je bilo med obema do novejšega časa debelo prijateljstvo in nemški cesar je podelil knezu celo vrsto visokih redov in drugih daril. Za zadnji god je poslal cesar knezu svoj kip, na katerem je lastnoročno izdobil posvetilo. Sedaj pa je poslal cesar svojega prvega tajnika h knezu, naj zahteva kip nazaj. Obenem se je knezu jasno namignilo, naj prostovoljno odloži vse pruske rede.

Morilec svoje hčere. Kamnosek v Tridentu, Valeriano Negrioli, ki je bil zaradi nasilnosti že nad tridesetkrat kaznovan, je začel z nečistimi ponudbami preganjati svojo lastno 20 letno hčer, vsed česar mu je sodišče odvzelo očetovsko oblast ter ga spravilo v bolnišnico kot duševno zmedenega alkoholika. Dne 9. avgusta pa se mu je posrečilo pobegniti iz bolnišnice, šel je v svoje stanovanje ter se oborožil z revolverjem. Nato je šel k svojim sorodnikom, kjer je živela hči. Kaj se je godilo med njima, ni znano. Hipoma je potegnil Negrioli revolver in ustrelil na hčer in in jo zadel med srce in pljuča. Odnegli so jo smrtno ranjeno v bolnišnico. Zverinski oče je splezal na streho ter skušal po strehah pobegniti, a so ga policaji ujeli.

Koliko se zapravi v loteriji ali davek na neumnost. Mala loterija je nesla državi v letu 1905 samo 30 milijonov kron čistega dobička! V loterijo stavimo vsak dan 86.000 kron, dobimo pa samo 42.000 kron. Ako stavimo 100 kron, pograbi država 28 kron. — 100 kron se razdeli takole: igralcem 50 kron, za upravo loterije 22 kron in državi 28 kron, kar znaša 100 kron. — Koliko je slovenskih revežev, ki nimajo ne grizljeja poštene, redilne hrane, ne požirka zdrave pijače, ne obleke, ne obuvala, ki pa vendar nosijo svoje groše v loterijo. Že trideset let se potegujejo nekateri poslanci za to, da naj se mala loterija odstrani, pa zastoj. Borili se bodo morda še 30 in morda celo več let. Dokler se ljudstvo ne spametuje, ne bo konca te nemoralne igre.

Hranilnica in posojilnica

v Borovljah

uraduje vsako nedeljo od 10. do 12. ure dopoldne v hiši št. 50.

Vloge se obrestujejo po 4%

Izposojila se dajejo proti plačilu

4³/₄% obresti. 18 52-4

Med tednom dajeta pojasnila ravnatelj posojilnice gosp. **Ludovik Borovnik** v Borovljah in tajnik gosp. **Mihael Turk** v Resnici.

Nekaj iz „znane“ kulture. Neka deklica iz Berolina, ki hodi z umetnimi nogami, se je šla v bližnji gozd izprehajati, kar jo je tako utrudilo, da je zaspala. Med tem so prišli trije fantje ter so ji vzeli umetne noge in zbežali. Deklica je štiri dni in štiri noči zaman klicala na pomoč, a ko so jo našli, je bila tako oslabiljena, da najbrže umrje.

Družba sv. Mohorja.

Do 4. malega srpana 1908 se je vpisalo v Družbo sv. Mohorja:

iz goriške nadškofije	9.841 udov
„ krške škofije	6.350 „
„ lavantinske škofije	25.650 „
„ ljubljanske škofije	33.360 „
„ tržaško-koprske škofije	4.262 „
„ škofije Poreč in Krk	168 „
„ senjske in dalmatinskih škofij	239 „
„ zagrebške nadškofije	487 „
„ djakovske škofije	67 „
„ bosniških škofij	170 „
„ somboteljske in ogrskih škofij	277 „
„ sekovske škofije	419 „
„ videmske nadškofije	258 „
„ raznih krajev	345 „
„ Amerike	2.067 „
„ Afrike in Azije	237 „

Vkup 84.197 udov

Izmed teh je 1740 dosmrtnih in 82.457 letnih udov.

Ako primerjamo te številke z lanskimi, najdemo lep napredek, ker ima družba letos 5051 udov več, in sicer dosmrtnih 33, letnih 5018.

Napredovala pa je: goriška nadškofija za 746 udov; krška škofija za 107; lavantinska za 1918; ljubljanska za 2353; somboteljska škofija za 59; videmska nadškofija za 18; Amerika za 39; Poreška škofija za 6; Azija in Afrika za 5 udov.

Za lanskim številom zaostali pa so ti-le kraji: tržaško-koperska škofija za 109 udov; sekovska škofija za 3 ude; Krk, senjska in dalmatinske škofije vkup za 14 udov; zagrebška za 7, djakovska za 16, Bosna in Hercegovina za 43 in razni kraji v Avstriji in v ostali Evropi za 8 udov. Te izgube nas ne žalostijo tako, kakor se radujemo napredovanju nad našimi brati na Beneškem in Ogrskem. Tudi Amerikanci so napredovali, bržčas po novih izseljencih in vkljub slabim časom, ki so prišli nadnje letos. — Novih dosmrtnikov se je vpisalo 58; umrlo jih je 12, 1 dosmrtnik je izgubil svoje pravice, ker vsled izstopa iz katoliške cerkve ne more več biti ud družbe.

Letošnje število Mohorjanov je samo za 401 manjše od najvišjega števila, ki ga je dosegla družba l. 1904, ko je štela 84.598 udov.

slo. Porlan I.

Franckova :špecijaliteta rži:

Perl-rž

— kot najboljša žitna kava, močan vonj, kavi podobni okus, snažno izdelovanje in slastni zavoji.

Najsigurneje jamstvo za skrbno pripravljanje nudijo: **Henr. Francka sinovi.**

Mali dodatek pravega :Franckovega: pridatka k kavi daje **Perlrženej-kavi** polnejši okus, lepo zlatorujavo barvo!

Pristna in **varstv. znamko:** **in imenom :Franck:**

X 6796 45 I. J. W. L.

Epilepsija.

Kdor trpi na božjasti, krču in drugih nervoznih boleznih, zahteva naj knjigo o tem. 52-12 Dobi jo zastoj^m poštine prosto v 7 **Labudovi lekarni, Frankobrod o. M.** (Privil. Schwanen-Apotheke, Frankfurt a. M.)

Lovske puške

8 vseh sestav, priznana delo prve vrste, z najboljšim strelnim učinkom priporočila 52-8 Prva borovska tovarna orožja

PETER WERNIG

c. in kr. dvorni založnik v **Borovljah** :: Koroško.

Slovenski ceniki brezplačno in poštine prosto.

Tiskarna Iv. Pr. Lampret

Kranj :: Gorenjsko :: Kranj

se priporoča p. n. občinstvu v vsakovrstno izvrševanje tiska od navadne do najmoderneje oblike. Ker je bogato založena z modernimi črkami in okraski ter opremljena z najnovejšimi stroji in električnim obratom, lahko izvršuje največja dela v vsaki množini, in sicer: uradne tiskovine, kuverte, račune, pismene papirje, cenike, etikete, bolete, časopise, knjige, brošurice, cirkularje, reklamne liste, lepake, opomine, vabila, mrtvaška naznanila, razglednice, hranilne in zadržne knjižice, poročna naznanila, vizitke, vstopnice, zavitke, dopisnice, jedilne liste, vignete i. t. d., sploh izvršuje vsa v tiskarsko stroko spadajoča dela okusno in ceno.

Podružnica Ljubljanske kreditne banke v Celovcu

Akcijski kapital K 2.000.000.

Denarne vloge obrestujemo po

4 1/2%

od dne vloge do dneva vzdiga.

☞ Kolodvorska cesta št. 27. ☞

Zamenjava in eskomptuje izžrebane vrednostne papirje in vnovčuje zapadle kupone.

Daje predujme na vrednostne papirje. — Zavaruje srečke proti kurzni izgubi.

Vinkuluje in devinkuluje vojaške in ženitninske kavicije.

Eskompt in inkasso menic. :: Borzna naročila.

Centrala v Ljubljani. Podružnica v Spiljetu.

Turške srečke. Šest žrebanj na leto. Glavni dobiček 300.000 frankov. Na mesečno odplačevanje po K 8— za komad. 1 52-13

Tiske srečke s 4% obrestmi. Dve žrebanji na leto. Glavni dobiček K 180.000. Na mesečno vplačevanje po K 10— za komad.

Prodaja vseh vrst vred. papirjev proti gotovini po dnevnem kurzu.